

Krystyna Nikolajczuk

Lwów

Starość człowieka w polskiej frazeologii

Starość człowieka w języku jest od pewnego czasu przedmiotem zainteresowań językoznawczych. Tematem tym zajmowali się badacze polscy: Niewiara (1995), Wolny (2003) oraz ukraińscy i rosyjscy, zob. m.in. Kalko (2012), Anhełowa (2010), Poliszczak (2000), Połowynko (2006), Blinowa (2009) i Orłowa (2009).

Polskie związki frazeologiczne [dalej: ZF] dotyczące starości człowieka nie stały się dotychczas przedmiotem szczegółowych badań językoznawczych. Przedmiotem niniejszej analizy czynię 66 frazeologizmów. Informacje o nich czerpię zarówno ze słowników¹, jak i z Narodowego Korpusu Języka Polskiego [dalej NKJP] i internetu (ogólnie 24 941 użyc). W analizie pola znaczeniowego „starość (człowieka)”, wychodzę z następujących założeń:

1) jądro pola tworzą ZF bezpośrednio wyrażające główny sem pola: czyli ‘starość człowieka’, w jądrze wyodrębniamy dwie strefy: centralną (z częściej używanymi ZF) oraz strefę jeszcze bardziej odległą od centrum (z rzadziej używanymi ZF);

2) peryferie pola „starość (człowieka)” obejmują 7 segmentów, które wyróżniamy na podstawie 4 kryteriów: 2.1) najbliżej jądra znajdują się ZF zawierające, oprócz semu temporalnego ‘starość’, ‘stary’, inny sem/inne semy na poziomie sygnifikacyjnym²; 2.2) dalej umiejscawiamy ZF wyrażające zarówno starość

¹ Wykaz słowników i skrótów ich nazw zob. na końcu artykułu.

² Znaczenie **sygnifikacyjne** to najogólniejsze znaczenie ZF, które odzwierciedlone jest w słownikach. Znaczenie **desygnacyjne** jest ukonkretnieniem, dopełnieniem znaczenia sygnifikacyjnego ukazuje konkretną relację ZF z przedmiotem lub zjawiskiem pozajęzykowym. Znaczenie

człowieka w ogóle, jak i późną starość (co wynika z badań korpusowych); 2.3) dalej znajdują się ZF zawierające (osobno lub w połączeniu z innymi semami sygnifikacyjnymi oraz desygnacyjnymi) sem temporalny ‘późna starość’, ‘bardzo stary’; 2.4) ZF pośrednio wyrażające starość lokujemy na peryferiach najdalszych.

Pomocne w lokalizacji ZF w konkretnych segmentach peryferii są też dwa dalsze założenia: a) dalej od jądra znajdują się te ZF, których znaczenie jest nie do końca przejrzyste, co wynika z nieco odmiennych definicji zawartych w różnych słownikach – owe odmienności skłaniają do szczegółowego przeanalizowania ZF w kontekstach korpusowych; b) umiejscowienie ZF na peryferiach zależy od liczby semów dyferencjalnych (opozycyjnych) – im większą liczbę dodatkowych semów sygnifikacyjnych (oprócz głównego semu ‘starość człowieka’ czy też ‘późna starość człowieka’ jeżeli chodzi o 5. i 6. segment) oraz desygnacyjnych zawiera ZF, tym dalej od jądra on się znajdzie. Według tych założeń pole „starość (człowieka)” w języku polskim ma dwusegmentowe jądro (strefę centralną (JC) i strefę peryferyczną, czyli strefę bardziej odległą od centrum (JP)) oraz siedmio-segmentowe peryferie (zob. rysunek).

Strefę centralną jądra pola „starość (człowieka)” tworzą – ze względu na ich wysoką frekwencję w NKJP oraz internecie – ZF: *trzeci wiek*³ (1 872⁴), *na stare lata* (1 009), *jesień życia* (842), *starszy wiek* (610), *nie pierwszej młodości* (207), *piękny wiek* (191), *późny wiek* (182), *poważny wiek* (78), *późne lata* (65). Natomiast w jądrowej strefie peryferycznej pola „starość (człowieka)” znajdują się: ZF *złoty wiek* (49), *ładny wiek* (43), *wiek trolejbusowy* (31⁵), *pewien wiek* (18), *mocno starszy* (14), *nie być młodym* (13), *mocno średni wiek* (8), *ten wiek* (5), *patrzeć na metrykę* (2), *zwracać uwagę na metrykę* (0), *mieć za nic metrykę*

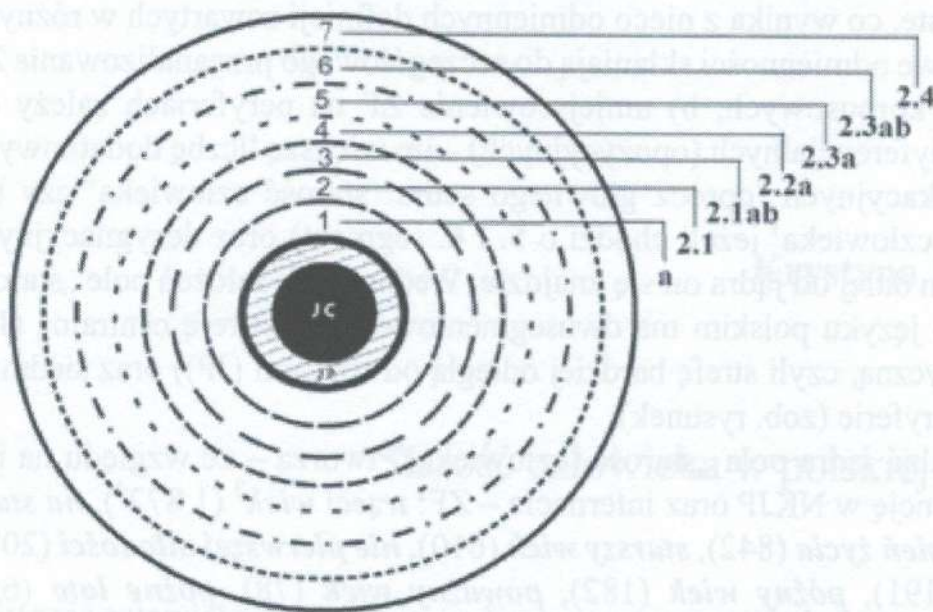
konotacyjne zaś to dodatkowe cechy emocjonalno-oceniająco-stylistyczne, które zwykle są przedstawiane w definicjach słownikowych w postaci specjalnych kwalifikatorów (np.: iron., przest., pogard. etc.). W artykule przyjmujemy zatem inne od kognitywnego ujęcie semantyki (Biłonożenko, Hnatiuk 1989: 13–20; Krawczuk 2011; Teplakow 2005).

³ ZF *trzeci wiek* ma wysoką frekwencję w NKJP oraz internecie. Najczęściej jest on używany nie samodzielnie, a jako komponent nazwy popularnych, m.in. też w Polsce, uczelni dla ludzi w podeszłym wieku: *Uniwersytet Trzeciego Wieku*, *Akademia Trzeciego Wieku*; *Uniwersytet Trzeciego Wieku* pojawia się w 1 650 kontekstach NKJP (899 kontekstów – pełna nazwa, 209 kontekstów – *Uniwersytet III Wieku*, 542 kontekstów – skrótowiec *UTW*). *Akademia Trzeciego Wieku* pojawia się w 41 kontekstach (33 konteksty – pełna nazwa, 8 kontekstów – *Akademia III Wieku*).

⁴ Tu i dalej w nawiasach podaje się ogólną liczbę użyczeń korpusowych, w których występują badane ZF (włącznie z innowacjami). Nie uwzględnia się zaś licznych innych kontekstów, w których badane frazeologizmy występują jako związki luźne.

⁵ Stosunkowo niska frekwencja ZF *wiek trolejbusowy* jest chyba uwarunkowana znaczeniem konotacyjnym tego ZF – ‘przestarzałe’. Potwierdzeniem niskiej znajomości tego ZF wśród rodzimych użytkowników polszczyzny są pytania na forach dotyczące jego znaczenia: *O i czy mogłabyś podpowiedzieć jaki jest wiek trolejbusowy – bo spodobało mi się to stwierdzenie [odpowiedź:] Numery trolejbusów w Warszawie były dwucyfrowe i zaczynały się od cyfry 5. Pani po pięćdziesiątce była w wieku trolejbusowym* (<http://okiemgackowej.blox.pl>). Stąd też możemy mówić o innym jeszcze znaczeniu konotacyjnym (obok wyodrębnionych w WSFJP ‘przestarzałe’, ‘żartobliwe’) – ‘reg. (warszawskie)’.

(0), *metryka, metryka* (0), *poważne lata* (0), *być dobrze w latach* (0), *być w latach / przestarz. leciech* (0). Wszystkie jądrowe ZF, oprócz ZF *wiek trolejbusowy*, zgodnie z różnymi słownikami, mają w strukturze semantycznej semy sygnifikacyjne ‘okres starości’, ‘podeszły wiek’, ‘w starości, na strość’, ‘stary’.

Peryferie pola „starość (człowieka)” układają się, wg przyjętych wcześniej zasad, w siedmiu segmentach. Najbliżej jądra (segment 1.) znajduje się ZF *mieć swoje lata*, którego peryferyność jest uwarunkowana nieprecyzyjnością na poziomie znaczenia sygnifikacyjnego, która wynika m.in. z różnic w definicjach słownikowych. ZF *mieć swoje lata* ma według SEP znaczenie sygnifikacyjne ‘być starym’, za którym przemawiają m.in. zbadane konteksty (62%): *Mają swoje lata i mogliby spożywać emerycki chleb, jednak spokojne życie emerytów nie dla nich, więc proszą Boga, by zdrowie jak najdłużej dopisywało, bo młyn to ich życie* („Gazeta Krakowska”). Jednak WSFPWNZP np. przytacza definicję ‘być dorosłym, w odpowiednim (do czegoś) wieku’. To znaczenie też się ujawnia na poziomie funkcjonalnym, co prawda, w mniejszym stopniu (38%). Np.: *Stwierdził, żeby nie dotykać, na żadne zabiegi nie chodzić, że jak chłopak będzie miał swoje lata to odpowiednimi czynnościami sam sobie pomoże* (Usenet – pl.soc.dzieci). A zatem lokujemy frazeologizm ten na peryferiach pola „starość człowieka”, ponieważ właśnie to znaczenie zdominowało w NKJP oraz Internecie.

Segment 2. peryferii tworzą ZF, których znaczenie można przedstawić w formule „sem sygnifikacyjny 1 (‘stary’) + sem sygnifikacyjny 2 (‘inne znaczenie nietemporalne’), a mianowicie: ZF *stary, ale jary* (o znaczeniu sygnifikacyjnym ‘stary’ + ‘czerstwy’, ‘zdrowy’, ‘silny’ i o znaczeniu konotacyjnym ‘potoczne’),

próchno się z kogoś sypie, trociny się z kogoś sypią (o znaczeniu sygnifikacyjnym ‘stary’ + ‘niedołączny’, ‘bliski śmierci’ (rzadziej: ‘skostniały umysłowo’) i o znaczeniu konotacyjnym ‘potoczne’, ‘pospolite’). Znaczenia tych ZF na poziomie funkcjonalnym są zrealizowane w całości: semowi temporalnemu (‘stary’) towarzyszą inne semy sygnifikacyjne (‘czerstwy’, ‘zdrowy’, ‘silny’; ‘niedołączny’, rzadziej ‘bliski śmierci’, ‘skostniały umysłowo’) bez zdominowania któregoś z nich. Np.: *kocham cię staruszek – nie zapomnij o podpasce – bo ci się próchno sypie ha ha ha!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!* (<http://www.plotek.pl>); *Recitale starej, ale jarej Maryli Rodowicz przeplatają się z panegiriami na cześć władzy* (Usenet – pl.soc.polityka).

ZF ***Z tyłu liceum, z przodu muzeum, stary piernik/grzyb/ramol itp., stary cap, stare pudło/próchno, starsza pani, starszy pan, panie starszy*** to ZF stanowiące segment 3. peryferii. Ich znaczenie ogólnie wyraża się w formule „sem sygnifikacyjny 1 (‘stary’) + sem sygnifikacyjny 2 (‘inne znaczenie nietemporalne’)⁶ + sem sygnifikacyjny 3 (‘cecha dyferencjalna płci)”. Np.: znaczenie ZF *Z tyłu liceum, z przodu muzeum* ma następującą strukturę: „starsza + kobieta + która chce wyglądać młodo, ale jej twarz zdradza prawdziwy wiek”. W większości te peryferyczne ZF mają konotacje negatywne (‘obraźliwe’, ‘ironiczne’, ‘pogardliwe’, ‘z dezaprobatą’). Nie zawsze ZF z segmentu 3. peryferii mają jednakowe znaczenie w różnych słownikach (chodzi przede wszystkim o rozróżnienie semów sygnifikacyjnych oraz desygnacyjnych). Weźmiemy pod lupę np. ZF *stary cap*. Według definicji SFWP (‘o starym, zazwyczaj lubieżnym, mężczyźnie (najczęściej z dezaprobatą’) oraz SFJP (‘z lekceważeniem o mężczyźnie starym, zniedołączniałym’) na znaczenie ZF *stary cap* na pewno się składa sem sygnifikacyjny 1 ‘stary’ oraz sem sygnifikacyjny 2 ‘mężczyzna’. Według SFJP, istnieje też sem sygnifikacyjny 3 – ‘zniedołączniały’. Sem, wyodrębniony w SFWP – ‘lubieżny’ – jest desygnacyjny (wyraz ‘zazwyczaj’ wskazuje na niekonieczność cechy ‘lubieżny’). Ogólnie rzecz biorąc, frazeologizm ten według obu słowników należy do peryferii pola „starość człowieka”. Natomiast w ISJP oraz USJP podaje się jedynie słowo *cap* o znaczeniu ‘o mężczyźnie, zwłaszcza starym i nieprzyzwoicie się zachowującym wobec kobiet lub głupim; głupiec, bałwan’ (+ znaczenia konotacyjne ‘potoczne’, ‘obraźliwe’). Badania korpusowe przemawiają za istnieniem ZF *stary cap* o znaczeniu ‘stary (sem sygnifikacyjny 1) + mężczyzna (sem sygnifikacyjny 2) + szereg semów desygnacyjnych (‘zniedołączniały’, ‘lubieżny’, ‘nieprzyzwoicie się zachowujący wobec kobiet’, ‘głupi’, ‘brzydki’)’ (choć jego frekwencja jest stosunkowo niska: w NKJP *stary cap* jako ZF wykorzystano w 131 kontekstach).

W tym samym 3. segmencie peryferii sytuujemy też przestarzały ZF *panie starszy* – ‘formę zwracania się do nieznanego starszego mężczyzny lub do kelnera’. W 63 % zbadanego materiału jako podmiot analizowanego ZF występuje

⁶ Semu sygnifikacyjnego 2, czyli ‘inne znaczenie nietemporalne’, nie mają co prawda ZF *starsza pani, starszy pan* o znaczeniu ‘stara kobieta’, ‘stary mężczyzna’.

starszy mężczyzna, co przemawia za lokalizacją tego ZF w obrębie pola znaczeniowego „starość (człowieka)”. Znaczenie ‘kelner’ ujawnia się w 37% kontekstów, często w dowcipach: *Klient do kelnera: – **Panie starszy**, czy ta orkiestra gra na zamówienie? – Oczywiście. – To niech zagra w domino!* (<http://www.dowcipy.zxweb.net>).

Segment 4. tworzą ZF *zaawansowany wiek, ktoś jest w zaawansowanym wieku, zaawansowany wiekiem, zaawansowany w latach*. Znaczenie sygnifikacyjne tych ZF jest nie do końca przejrzyste, co wynika m.in. z różnic w definicjach słownikowych. I tak, według WSFPWNZP ZF *zaawansowany wiek, ktoś jest w zaawansowanym wieku, zaawansowany wiekiem, zaawansowany w latach* oznaczają ‘o kimś w starszym wieku’. USJP i ISJP zaś ZF *ktoś jest w zaawansowanym wieku, zaawansowany wiekiem, zaawansowany w latach* objaśniają ‘ktoś jest dość stary’, czyli jest tu wskazanie na stopień starości (chodzi już nie ogólnie o starość). Trudno jest określić „poprawne” znaczenie tych ZF, odwołując się do danych korpusowych: w zbadanych kontekstach konkretnego wieku podmiotu zwykle się nie ujawnia. Uwzględniając jednak te 23 konteksty, w których jest określany wiek podmiotu, możemy stwierdzić, że wiekowe granice, wyrażone zanalizowanymi ZF, są dość nieściśle: ‘50–70 lat’ (10 kontekstów); ‘70–102 lat’ (13 kontekstów). Np.: *Od 1 stycznia 1998 r. z powodu choroby, utraty sił lub **zaawansowanego wieku** (od 55 do 70 lat) sędziowie i prokuratorzy mogą być przenoszeni w stan spoczynku („Polityka”); Miał rumianą, okoloną siwym zarostem twarz, która mimo jego **zaawansowanego wieku** (był po pięćdziesiątce) mogłaby należeć do kogoś znacznie młodszego (Wyspy szerszenia)*. Znaczy to chyba, że rodzimi użytkownicy używają tych ZF do określenia zarówno starości w ogóle, jak i późnej starości. To sprawiło, że te ZF zostały ulokowane na przejściowym segmencie (4.) między segmentami ze ZF, zawierającymi sem temporalny ‘starość’, ‘stary’, oraz segmentami ze ZF, zawierającymi sem temporalny ‘późna starość’, ‘bardzo stary’.

Następny (5.) segment peryferyczny tworzą ZF *sędziwy wiek, matuzalemowy/matuzalowy wiek, wiek Matuzalema, matuzalemowe/matuzalowe lata, ktoś ma ze sto lat, podeszły wiek, podeszłe lata, nie być już dzieckiem* które oznaczają nie ‘starość ogólnie’, ‘stary’, lecz ‘późną starość’, ‘dużo starszy’. SFJP jednak dla ZF *sędziwy wiek* oraz WSFJP dla ZF *podeszły wiek* zawężają znaczenie wymienionych ZF do ‘starość (w ogóle)’. Korpusowe wyniki natomiast przemawiają za znaczeniem ‘późna starość’ (por. ZF *sędziwy wiek*: ‘50 lat’ (2 konteksty); ‘70–80 lat’ (8 kontekstów); ‘80–126’ (240 kontekstów); ZF *podeszły wiek*: ‘50 lat’ (1 kontekst); ‘60–80’ (15 kontekstów); ‘80–102’ (30 kontekstów)). Np.: *Co ciekawe, **sędziwego wieku** dożywały w jej rodzinie tylko kobiety. Męska część odchodziła w okolicach 70. roku życia, ale jej siostry żyły ponad 90 lat – mówi pani Cecylia, synowa („Dziennik Zachodni”); Mimo **podeszłego wieku** – pan Władysław ma 95 lat, a jego żona 78 lat – są w świetnej formie fizycznej i psychicznej („Express Ilustrowany”)*.

ZF *być/stać nad grobem, chylić się do grobu, być jedną nogą w grobie/na tamtym świecie, wybierać się na tamten świat* lokujemy w segmencie 6. peryferii pola „starość (człowieka)”, ponieważ na ich znaczenie składają się semy ‘bardzo stary’/‘stary’ oraz ‘bliski śmierci, chory’ (np. definicja USJP: ‘być bardzo starym, chorym, bliskim śmierci’). Semy temporalne ‘bardzo stary’/‘stary’ w znaczeniu tych ZF na poziomie sygnifikacyjnym (czyli jako obligatoryjne) włączają do definicji nie wszystkie słowniki. Np. definicje z ISJP pozwalają na traktowanie semu ‘bardzo stary’ jako desygnacyjnego, nie zaś sygnifikacyjnego:

1. Mówimy, że ktoś **stoi nad grobem** lub **stoi jedną nogą w grobie** albo że ktoś **jest już nad grobem** lub **jest jedną nogą w grobie**, jeśli jest bliski śmierci, zwykle z powodu starości;
2. Mówimy, że ktoś **jest jedną nogą na tamtym świecie** albo że **jest** lub **stoi jedną nogą w grobie**, jeśli jest bliski śmierci.

W pierwszej definicji sem temporalny występuje jako desygnacyjny (ukonkretnienie przyczyny śmierci – ‘zwykle z powodu starości’), 2. definicja w ogóle nie zawiera semu temporalnego, mimo że pojawia się w niej jako część składowa ZF, wy tłumaczony w pierwszej definicji *być/stać jedną nogą w grobie*. Na podstawie badań korpusowych dochodzimy do wniosku, że na poziomie sygnifikacyjnym ujawnia się jedynie sem ‘bliski śmierci’, a sem temporalny ‘stary, bardzo stary’ jest fakultatywny i ma wymiar desygnacyjny. Por.: *Ale raz był już pan jedną nogą na tamtym świecie?* („Express Ilustrowany”); *„Proszę o mieszkanie, żebym miał swój pokój. Mam 11 lat i jestem chory. Chcę mieć spokój i cicho. Proszę też o łazienkę. Proszę Pana Burmistrza. Dziękuję. Michał Skorupski”. A więc, będąc już jedną nogą w grobie, myślał o rzeczach doczesnych. Wierzył* („Tygodnik Ciechanowski”); *Starowina stał nad grobem, nie miał ani zdrowia, ani energii dopominać się o swoje* („Dziennik Polski”).

W segmencie 7. peryferii umieszczamy ZF, które wyrażają starość pośrednio. Są to ZF *ktoś idzie w lata* (‘ktoś się starzeje’), *siwiźna komuś przyprósza skronie* (‘ktoś się starzeje’), *posunąć się w latach* (‘postarzyć się’), *stary duchem* (‘myślący, zachowujący się jak człowiek stary, czujący się staro’), *efekt upływu czasu* (‘objawy starzenia się, np. skóry’), ponieważ proces starzenia się nie wskazuje bezpośrednio na starość, a czuć się starym może człowiek niekoniecznie w podeszłym wieku.

Podsumowując, pole „starość (człowieka)” w języku polskim obejmuje 66 ZF, które są ulokowane:

- w obrębie dwusegmentowego jądra – w strefie centralnej (JC): 14% (ZF *trzeci wiek, na stare lata, jesień życia, starszy wiek, piękny wiek, późny wiek, poważny wiek, późne lata, nie pierwszej młodości*); oraz w strefie bardziej odległej od centrum (JP): 27% (ZF *ładny wiek, wiek trolejbusowy, poważne lata, być dobrze w latach, być w latach/przestarz. leciech, złoty wiek, ładny wiek, wiek trolejbusowy, pewien wiek, mocno starszy, nie być młodym, mocno średni wiek,*

ten wiek, patrzeć na metrykę, zwracać uwagę na metrykę, mieć za nic metrykę, metryka, metryka);

- w siedmiosegmentowej peryferii (segment 1.a): 1,5% (*mieć swoje lata*); segment 2. (2.1): 4,5% (ZF *stary, ale jary, prochno się z kogoś sypie, trociny się z kogoś sypią*); segment 3. (2.1ab): 15% (ZF *z tyłu liceum, z przodu muzeum, stary piernik /grzyb/ramol itp., stary cap, stare pudło/prochno, starsza pani, starszy pan, panie starszy*); segment 4. (2.2a): 6% (ZF *zaawansowany wiek, ktoś jest w zaawansowanym wieku, zaawansowany wiekiem, zaawansowany w latach*), segment 5. (2.3a): 15% (ZF *sędziwy wiek, matuzalemowy/matuzalowy wiek, wiek Matuzalema, matuzalemowe/matuzalowe lata, ktoś ma ze sto lat, podeszły wiek, podeszłe lata, nie być już dzieckiem*); segment 6. (2.3ab): 9% (ZF *być/stać nad grobem, chylić się do grobu, być jedną nogą w grobie/na tamtym świecie, wybierać się na tamten świat*); segment 7. (2.4): 8% (ZF *ktoś idzie w lata, siwizna komuś przyprósza skronie, posunąć się w latach, stary duchem, efekt upływu czasu*).

W celu rozstrzygnięcia wątpliwości dotyczących znaczenia ZF zostały wykorzystane badania korpusowe (chodzi przede wszystkim o takie ZF, jak: *mieć swoje lata, zaawansowany wiek, ktoś jest w zaawansowanym wieku, zaawansowany wiekiem, zaawansowany w latach, sędziwy wiek, podeszły wiek, być/stać nad grobem, być jedną nogą w grobie/na tamtym świecie*).

Bibliografia

- Anhełowa A. 2010, *Refleksija starosti w ukrajins'kich prykazkach ta prysliwjach*, Naukowyj wisnyk Kyjiws'koho nacionalnoho uniwersytetu teatru, kino i telebaczenia imeni I. K. Karpenka-Karoho. Wypusk 6, s. 186–198.
- Biłonożenko W., Hnatiuk I. 1989, *Funkcionuвання ta leksykohrafična rozrobka ukrajins'kich frazeologizmiv*, Kyjiw 1989.
- Blinowa I. 2009, *Koncept „starost” w ruskoj i niemieckoj lingwokulturach*. Awtoreferat dysertacji kandydata filologicznych nauk: 10.02.20. Wołgogradskij gosudarstwiennyj socialno-pedagogiczeskij uniwersytet, Wołgograd.
- Kalko W. 2012, *Koncepty MOŁODIST' i STARIST' w ukrajins'kij mowi (na materialii paremij)*, Linhwistyczni studiji: zbirnyk naukowych prac, Wypusk 24, s. 110–114.
- Krawczuk A. 2011, *Leksykohija i kultura pols'koji mowy*, t. 1: *Leksykohija, frazeologija, leksykohrafija*, Kyjiw.
- Niewiara A. 1995, *Starość starości, czyli wstęp filologiczny*, w: *Starość*. Wybór materiałów z VII konferencji pracowników naukowych i studentów Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej UŚ, red. A. Nawarecki, A. Dziadek, Katowice.
- Orłowa Ju. 2009, *Motywujuczi oznaky konceptu „wik ludyny” (na materialii ukrajins'koji, rosijs'koji ta anglijs'koji mow)*, Aktualni problemy inozemnoji filohiji: Linhwistyka ta literaturoznawstwo. Wypusk 3, s. 110–116.

- Poliszczyk Ł. 2010, *Koncept „Czas” u czes’kij frazemici*, Problemy słowjanoznawstwa. Wypusk 4, s. 259–264.
- Połowynko O. O. 2006, *Linhwistyczni ta ekstralinhwistyczni faktory napownnennia semantycznych poliow u suczasnij rosijs’kij literaturnij mowi (semantyczne pole wik)*. Awto-referat dysertaciji kandydata filologicznych nauk: 10.02.02/Dnipropetrows’kij nacjonalnyj uniwersytet, Dnipropetrows’k.
- Teplakow I. 2005, *Frazeologiczna semantyka (na materialu dejakych słowjans’kich mow)*, Problemy słowjanoznawstwa. Wypusk 55, s. 156–163.
- Wolny M. 2003, *Językowy obraz starości ludzi i zwierząt w polszczyźnie*, w: *Język a Kultura*, t. 15, s. 189–199.

Wykaz skrótów

- ISJP – Bańko M., red. 2000, *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa.
- MSF – Iglukowska T., Kurkowska H. 1966, *Mały słownik frazeologiczny. Czas. Przestrzeń. Ilość. Liczba. Stopień*. Zeszyt 1, Warszawa.
- NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego 2012 (online: <http://nkjp.pl>, dostęp: 15 IX 2012).
- SEP – Dąbrowska A. 1998, *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*, Warszawa.
- SFJP – Podlaska D., Świątek-Brzezińska M. 2006, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Bielsko-Biała.
- SFWP – Bąba S., Liberek J. 2001, *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Warszawa.
- SFWUTIA – Nowakowska A., red. 2003, *Słownik frazeologiczny w układzie tematycznym i alfabetycznym*, Wrocław.
- USJP – Dubisz S., red. 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1–4, Warszawa.
- WKS – Mosiołek-Kłosińska K., Ciesielska A. 2001, *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- WSF – Lebda R. 2008, *Wielki słownik frazeologiczny*, Kraków.
- WSFJP – Müldner-Nieckowski P. 2003, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- WSFPWNZP – Kłosińska A. i in. red. 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami 2005*, Warszawa.

Old age: Polish temporal phraseology within semantic field

Summary

The article is devoted to analysing phraseological units which express old age in human life. The location of studied idioms within the relevant semantic field is done taking into account three aspects of phraseological meaning (significative, denotative and connotative). The two-part kernel (central part and part more distant from the kernel: 41% of the studied idioms) and seven-part periphery (59% of the studied idioms) have been allocated due to the criteria adopted by the author in the field "human old age".

Keywords: temporal phraseology; expressing old age in Polish; aspects of meaning; idioms; semantic field; kernel and periphery.